

AVIAN INFLUENZA (KUŞ GRİBİ) VE TÜRKİYE YUMURTA TAVUKÇULUĞUNUN GELECEĞİ

Doç.Dr.Metin PETEK

Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı

Avian Influenza bütün dünya' da kanatlı ve insan sağlığını tehdit eden oldukça önemli bir tehlikedir ve günümüzde bu tehlike süreklilik arz etmektedir. Yabani kuşlar ve özellikle su kuşları hastalığı bulaştırmada ana kaynaktır. Etik, ekolojik ve ekonomik açıdan yabani ya da evcil kuşların öldürülmesi hastalığın önlenmesi bakımından yeterli olmayıp, lokal, bölgesel, ülkesel ve global düzeyde hastalığın kontrolü için yoğun biosecurity-canlı güvenliği tedbirlerinin uygulanması, özellikle yabani ve evcil kuşların birbiri ile temasının önlenmesi, su kaynaklarının yabani kuşların dışkıları ile kirlenmesinin önlenmesi ve kanatlı hayvanların özellikle ticari kanatlıların yüksek ve düşük düzeyde hastalık oluşturma yeteneğine sahip Avian Influenza etkeni yönünden (HPAI ve LPAI) düzenli olarak izlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Hastalık dünya kanatlı hayvan ve ürünleri ticaretini olumsuz yönde etkileyen oldukça önemli bir tehlikedir. Avian Influenza (kuş gribi) çıkan ülkeler için kanatlı ürünleri pazarlaması ile ilgili olarak ihracat kısıtlaması getirilmekte, insanların tüketim alışkanlıkları değişerek iç talep azalmakta ve hayvan itlafları nedeni ile hastalığın kanatlı ve insan sağlığına etkileri yanında, en önemli etkisi ekonomik düzeyde olmaktadır. 1983-84 yıllarında A.B.D' Pennsylvania-Virginia-New Jersey Kuş Gribi (H5N2) salgınında ekonomik yönden toplam kayıp 349 milyon Amerikan Doları olarak kaydedilmiştir.

Dünyadaki tüm kanatlı hayvan işletmeleri Avian Influenza enfeksiyonu riski yönünden tehdit altındadır. Türkiye' de hastalığın görülmesi ve insanlarda ölümlere yol açmasının ardından tüketicilerde kanatlı ürünlerine karşı büyük bir güvensizlik başlamış ve talep neredeyse %100' e yakın bir düzeyde azalmıştır. Kanatlı

hayvanların hastalığa karşı korunması için henüz tam etkili bir yöntem geliştirilemediğinden işletmelerde alınabilecek en önemli tedbir hastalığın işletmeye bulaşmasına engel olmaktır. Avian Influenza ve benzeri hastalıklardan korunmak için üretimin her aşamasında çiftlikten sofraya güvenli gıda üretimi dikkate alınarak Tehlike Analizi Kritik Kontrol Noktaları (HACCP) prensipleri temeline oturmuş canlı güvenliği (biosecurity, biogüvenlik) tedbirleri katı ve eksiksiz bir şekilde uygulanmalıdır.

Avian Influenza' nın kontrol ve önlenmesi için her işletme yapısına uygun bir plan hazırlayarak, HACCP prensipleri temelinde biosecurity kurallarını sıkı bir şekilde tatbik etmelidir. HACCP; Tehlike analizi yapılması, Kritik Kontrol Noktalarının Belirlenmesi, Kritik Limitlerin Belirlenmesi, Kritik Kontrol Noktalarını Kontrol etmek için bir izleme sistemi kurulması, herhangi bir Kritik Kontrol Noktası kontrolden çıktığında uygulanacak düzeltici faaliyetlerin belirlenmesi, sistemin etkili bir şekilde çalıştığını onaylamak için doğrulama prosedürlerinin oluşturulması ve HACCP ile ilgili gerekli bütün prosedürlerin ve kayıtların yer aldığı bir dokümantasyon ve kayıt sisteminin oluşturulması prensiplerini kapsamaktadır. İşletmelere veya işletme içindeki ünitelere göre tehlike veya kritik kontrol noktaları farklı olacağından her işletme veya ünite için HACCP prensiplerine uygun canlı güvenliği biosecurity programları ayrı ayrı geliştirilmelidir. Böyle bir program hastalık etkenlerinin işletmelerden uzak tutularak işletmedeki hayvanlara bulaşmasının önlenmesi, hastalık etkenlerinin öldürülmesi (temizlik, dezenfeksiyon, fumigasyon, v.s), hayvanlarda yeterli bağışıklığın oluşturulması, hayvanların fizyolojik ihtiyaçlarına uygun bakım ve beslemeyi sağlayarak sağlıklı yaşam koşullarının oluşturulması, işini bilen, güvenilir ve dürüst personel ile günlük kontrol ve otopsi ana başlıklarını kapsamalıdır.

Bütün dünya' da olduğu gibi Türkiye' de piliç eti ve yumurta ile hindi eti üretimi entansif olarak modern bir tarzda yapılmaktadır. Böyle bir üretim; modern teknolojilerin kullanılmasını, yatırımları, üretim planlaması yapmayı gerektirir, devamlılık gösterir, ekonomik ve biyolojik verimlilik önemlidir, ürün kalitesi kontrol edilmelidir, yığınsal ve entegre üretim şeklindedir. Türkiye yumurta tavukçuluğu modern üretimin özelliklerini gösterse de bazı istisna işletmeler dışında tam anlamı ile entansif ve modern üretim yapısına uymamaktadır. Özellikle ürün kalitesinin kontrolündeki yetersizlikler ve entegre bir üretim tarzı olmaması Türkiye yumurta tavukçuluğunun en önemli zayıf noktalarındandır. Cıvciv ya da yarka farklı bir

işletmede üretilerek üretim işletmesine satın alınmakta, yem genelde yumurtacı işletmelerde üretilse de bir çok işletmede yem fabrikalarından satın alınmakta, yumurta genelde çiftlik kapısında pazarlanmaktadır. Genel olarak yumurtayı pazarlayan işletmenin üreten ile herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Üretimin değişik basamaklarının farklı kişi ve işletmelerde olması çiftlikten sofraya güvenli gıda üretimi konusunda kontrolü güçleştirerek güvenli gıda yönünden yumurtaya olan tüketici tercihini olumsuz etkilemektedir.

Türkiye' de de Avian Influenza (Kuş Gribi) enfeksiyonunun görülmesinden sonra tüketicilerde güvenli ve kaliteli olarak üretildiği bilinen ya da güvenli gıda ürettiği belgelenen işletme arayışı başlamıştır. Güvenilir kişi, kuruluş ya belgelerin etkisi ile piliç etine olan talep yeniden yükselmeye başlamış, yumurtada ise henüz bir talep canlanması gerçekleşmemiştir. Bu dönemde az sayıda da olsa çiftlikten sofraya güvenli gıda üretimi yaptığı bilinen işletme ürünlerine ise talep artışı yaşanmıştır. Entegre üretim modeli; üretim planlaması ve üretim ekonomisi yönünden önemli olmasının yanında en önemli özelliği üretimin başından sonuna kadar (çiftlikten sofraya) kontrol altında tutulmasını ve güvenli gıda üretimin sağlar. Bu nedenle işletmelerde sistemde zayıf olan ve aksayan noktaların elimine edilmesini sağlamayı amaçlayan HACCP-Biosecurity tedbirlerinin (Bknz; Etlik Piliç İşletmelerinde Avian Influenza (Kuş Gribi) Ne Karşı Haccp (Tehlike Analizi Kritik Kontrol Noktaları) - Biosecurity (Canlı Güvenliği) Uygulamaları. Türk Tarım Dergisi. 2006 Mart-Nisan sayısı) eksiksiz ve katı bir şekilde uygulanabilmesi için Türkiye yumurta tavukçuluğunda yapısal değişime gidilmeli, üretim kendi içinde yem üretiminde pazarlamaya kadar tam entegre bir yapıya ya da tıpkı broyler üretiminde olduğu gibi sözleşmeli üretim yapısına dönüşmelidir.

Dünya' da olduğu gibi Türkiye' de de ticari üretimde bulunan kanatlı işletmelerinde Avian Influenza riski süreklilik arz etmektedir. Bu ve benzeri hastalık tehditleri yanında güvenli ve kaliteli yumurta üretimini sağlayabilmek için birinci basamak HACCP-Biosecurity prensiplerinin üretimin bütün basamaklarında sözleşmeli ya da entegre üretim modeline uygun olarak eksiksiz bir şekilde uygulanmasıdır. İkinci basamak ise hem iç piyasa hem de ihracat açısından özellikle üretimin yoğun olarak yapıldığı bölgelerde hastalıktan arındırılmış bölgeler oluşturulmasıdır. Hastalıktan arındırılmış bölgelerin oluşturulması özellikle uluslar arası ticaret bakımından önemli olup, belli bir bölgedeki kanatlı hayvanların veya belirli bir işletmeye ait hayvanların yoğun biosecurity tedbirleri ve testler ile izlenmesini kapsar. Bu amaçla yem üretim ve hammadde temin işletmeleri, damızlık ünite, kuluçkahane, büyütme-üretim işletmeleri, kesim hane ve ileri işleme üniteleri ile ekipmanları, çalışanları, bunlar

arası çapraz ilişkiler yoğun bir şekilde bir veya birkaç hastalık yönünden kontrol altında tutulur. Bu işletmelerde yoğun biosecurity tedbirlerinin uygulanması yanında, hastalık takibi, hayvan hareketleri, hastalığın çıkması durumunda yapılması gerekenler, erken uyarı sisteminin kurulması, hastalık kaynağının tespiti ve risk değerlendirmesi gibi konuları sıkı bir şekilde takip edilmelidir. HACCP prensiplerine uygun Biosecurity-canlı güvenliği tedbirlerinin uygulandığı hastalıktan arındırılmış işletme ve bölgelerin oluşturulması en mükemmel insan besinlerinden birisi olan yumurtanın güvenle ve artarak tüketilmesi bakımından oldukça önemlidir.